GULDGÅSEN udgives af Lokalhistorisk Forening for Vordingborg og er sponsoreret af Vordingborg Bank.

Tryk Steen Olsen, Mern.

Ansvarshavende redaktør: Povl Erik Thomsen, 20 64 73 93, povlerik@hotmail.com

B

Lokalhistorisk Forening for Vordingborg

Foreningen har til formål at vække og nære interesse for egnens historie og at støtte indsamling og registrering af lokalhistorisk materiale.

Guldgåsen udkommer fire gange om året. Bladet udsendes til medlemmer og fremlægges på biblioteker og lignende steder.

Bestyrelse:

Brian Devantier (formand)	55373886
Niels P. Christensen (kass.)	55375825
Viggo Zuschlag (sekr.)	55371428
Leif Pedersen	55345260
Povl Erik Thomsen (red.)	20647393
Poul Nielsen (suppl.)	55375650
Grethe Langesøe Wich (suppl., slægtsforskn.)	55374120

Foreningens adresse:
Lokalhistorisk Forening for Vordingborg, Jørgen Roedsvej 8, 4760 Vordingborg
e-mail: hebri@mail.dk

Vordingborg Lokalhistoriske Arkiv

Lokalarkivet og arkivleder: Else Gade Gyldenkerne, tlf 55363817,
e-mail: lokalarkivet@vordingborg.dk

Lokalarkivet har til huse i KulturArkaden på Sydhavnen i Vordingborg
Åbningstider: Tirsdag 10 - 16 ellers efter aftale med arkivaren.

I arkivets læserum og lokalsamling er der åbent i bibliotekets almindelige åbningstid

Nr. 4, 25. årg.
December 2013

Guldgåsen

Lokalhistorisk Forening for Vordingborg

HOTEL VALDEMAR

EOS-SPRINGVANDET

JORDEMODER I NYRÅD

TROMME-MADS

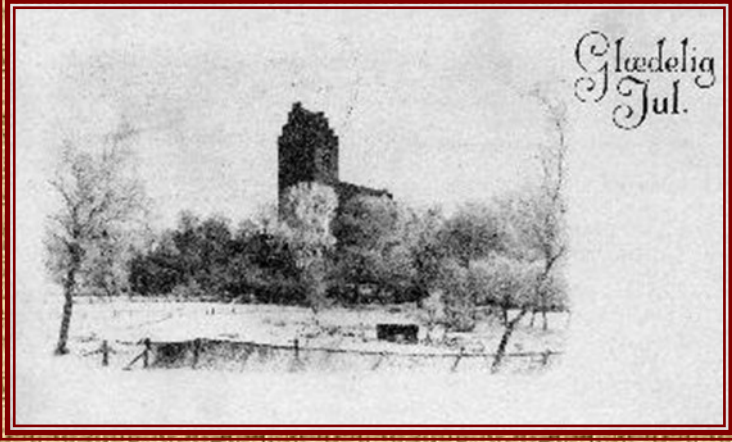

Med billedet af Vor Frue Kirke anno 1925 ønsker Guldgåsen medlemmer og læsere

**EN GLÆDELIG JUL
OG ET GODT NYTÅR**

Historien om Hotel Valdemar i Vordingborg

H.C. Petersen

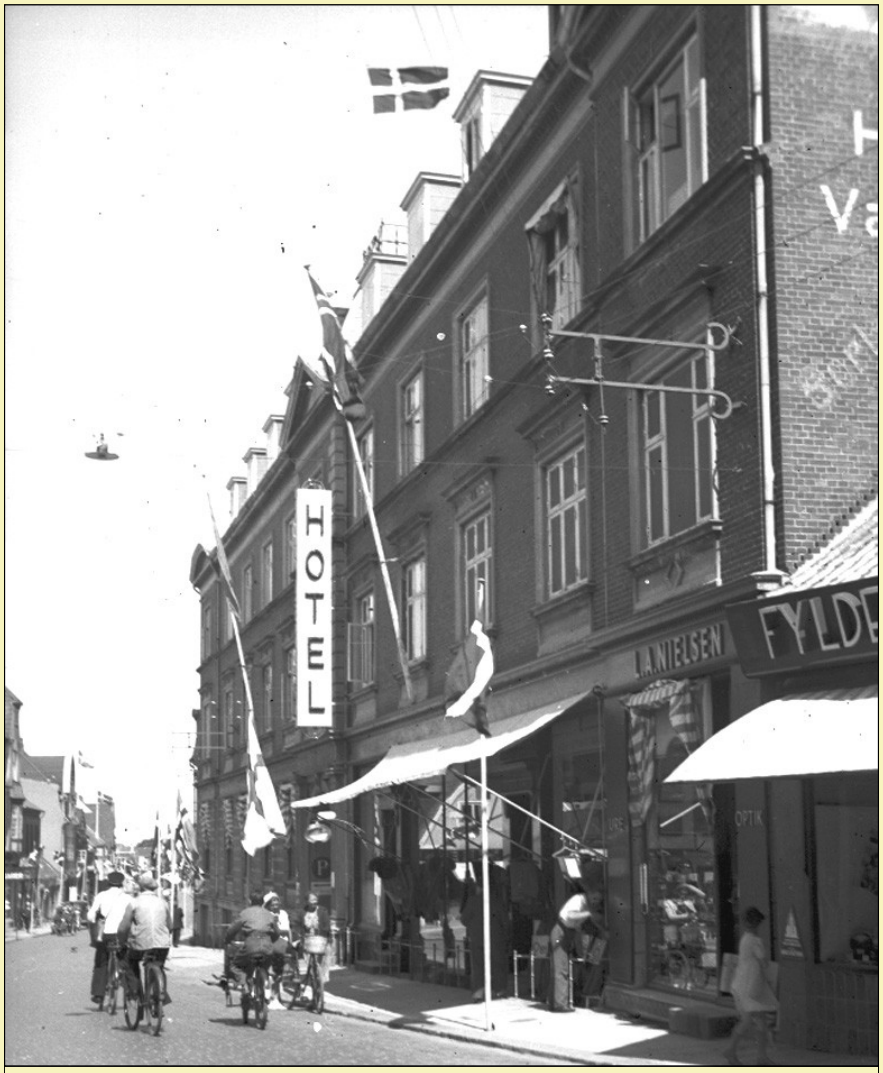

Hotel Valdemar i Algade, byens fornemste hotel, bygget omkring århundredeskiftet, nedbrændt i 1961 og aldrig genopført

Den 9. november udkom bogen Matadorer, der handler om personer, der har gjort en forskel i lokalområdet. Den er udgivet af lokalarkiverne i det tidligere Storstrøms Amt, og arkivet i Vordingborg har bidraget med en artikel om en meget spændende personlighed, nemlig biografejer og entreprenør Thorvald Orland Pedersen.

Artiklerne spænder vidt, fra Nakskov til Stevns, fra erhvervsmænd til pastor Bartholdy og polarforsker Peter Freuchen, og fra 1700-tallet til midt i 1970-erne. Mange af historierne er fra Vordingborg-området, hvor arkiverne i både Køng, Langebæk, Lundby, Præstø og Møn har bidraget.

Bogen koster 149 kr. og kan købes på lokalarkivet (åbent hver tirsdag fra 10-16).

GLÆDELIG JUL OG VELKOMMEN I DET NY ÅR

Ny bog: Matadorer

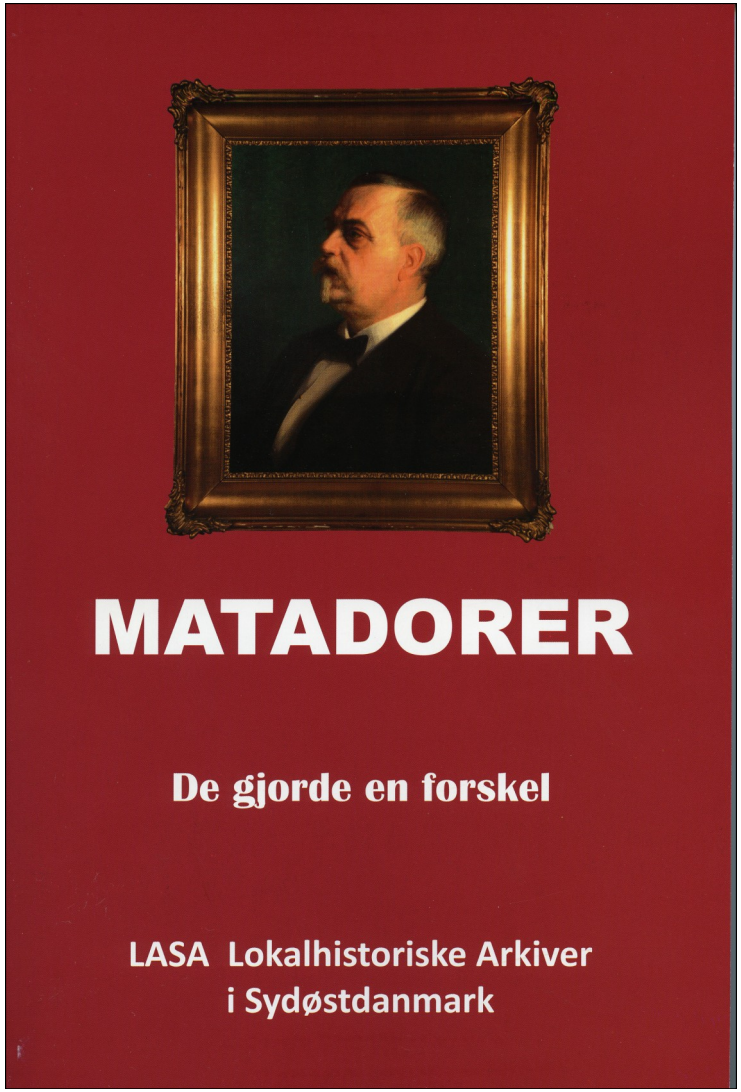

Dette er historien om et af provinsens fornemste hoteller, som ved indvielsen var et normsættende hotel for datidens danske provinshoteller og en pryd for Vordingborg. Hotellet blev 61 år gammelt og endte sine dage i en voldsom brand en januarnat 1961.

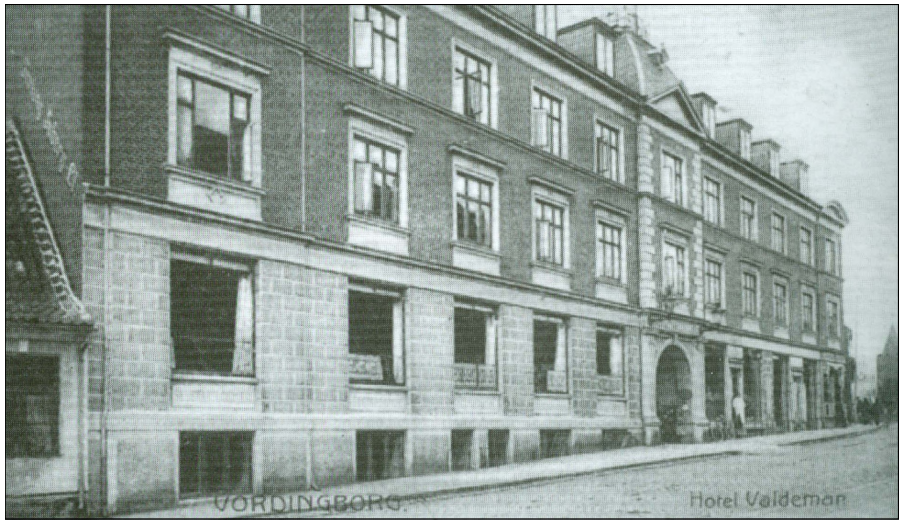

Det oprindelige Hotel Valdemar var forpagtet af en hr. Mathisen fra ca. 1890. Mathisen købte hotellet i 1897 og gjorde straks klar til en større ombygning. På dette tidspunkt var det en 1-etagesbygning med 10 gæsteværelser, og Mathisen havde store planer for et nyt Hotel Valdemar, som skulle blive skelsættende i den danske provins. Det nye Hotel Valdemar, som blev tegnet af en af landets dygtigste hotelarkitekter, nemlig arkitekt Achen, blev opført tidsnok til at kunne træde i funktion ved den store amtsudstilling, som i 1901 blev afholdt på arealet syd for Kirkeengen. Dette areal blev senere til den nuværende "Ny kirkegård" ved Skovvej.

Denne såkaldte amtsudstilling i Præstø Amts regi var i virkeligheden et stort arrangement, som blev iværksat af en af datidens dygtige forretningsfolk i Vordingborg, nemlig købmand Lauritz Jensen. Man skal huske på, at netop omkring århundredeskiftet 1900 skete der en rivende industriel udvikling med bl.a. en masse maskineri til landbruget, som f.eks. centrifuger til at bearbejde mælk. På dette tidspunkt begyndte også de første petroleumsmoto-

rer at dukke op. Disse motorer var begyndelsen til nutidens benzin- og dieselmotorer, men man kunne på dette tidspunkt ikke rigtigt mestre at fremstille benzin. - Der blev præsenteret mange produkter på udstillingen.

Så man kan forestille sig, hvordan dette initiativ fra en vordingborgkøbmand var med til at sætte Vordingborg på danmarkskortet. I dette perspektiv er det jo meget tankevækkende at se, hvorledes Vordingborg har forandret sig fra at være en driftig provinsby med et meget aktivt erhvervsliv til en embedsmandsstyret provinsby, hvor man går mere op i at bygge museer og "røde torve".

Denne stort anlagte amtsudstilling trak overskrifter i alle landets aviser, og den blev åbnet af selveste indenrigsministeren og fik også besøg af kongefamilien med kronprinsen i spidsen. Kirkeskoven var omdannet til et stort forlystelsesområde af Tivolis direktør, og der var virkelig gang i forlystelserne med danse- og syngedamer og en buffet, som kunne servere isafkølede drikke, et speciale på den tid. Området blev oplyst af store acetylengaslamper, forløberen for den elektriske pære. Beskrivelsen af dette store arrangement er et værk i sig selv, men udstillingen gjorde Vordingborg verdensberømt i Danmark.

Grunden til at jeg nævner denne amtsudstilling er, at hotelejer Mathisens Hotel Valdemar spillede en afgørende rolle i hele afviklingen af udstillingen. Her afholdtes den store gallamiddag for alle de inviterede koryfæer med minister og stiftsamtmand i spidsen, og der blev præsenteret operaforestillinger hver aften i hotellets flotte teatersal.

Det nævnes et sted i den avis, som blev udgivet i forbindelse med udstillingen, at man kunne have ønsket sig et større fremmøde til operaforestillingerne, men Kirkeskovens forlystelser trak mere i publikum, så man kan godt forestille sig det leben, der har været i den gode, gamle Kirkeskov. Der er mange ældre vordingborgensere, som har tilbragt en lørdag aften med levende musik og dans i Kirkeskovspavillonen med alle de dejlige damer og en masse pilsnere serveret af Ingemann og Bienkowski.

Et stort hotel som Hotel Valdemar havde selvfølgelig egen droskekørsel og kørsel med store, flotte landauere, som i mange år var en stor fornøjelse for Vordingborgs borgere. I hotellets første år var det min morfar, N.P. Olsen, som på dette tidspunkt ejede Hotel Færgegården i Masnedsund, der drev denne forretning med vognmands- og personkørsel. Min mormor havde en

FORSKELLIGT

Lodtrækning
Lokalhistorisk Forening har afholdt lodtrækning mellem de personer, der i årets løb har tilmeldt ny medlemmer. Vi kan endnu engang glæde os over et voksende medlemstal, foreningen har nu 175 medlemmer! - Alle, der har gjort en indsats her, skal have stor tak.

Lodtrækningen om **de tre flasker rødvin** blev i denne omgang vundet af
Bodil Abrahamsen, Nørregade 17, Vordingborg.

De tre flasker rødvin vil blive overrakt vinderen på foreningens generalforsamling i april 2014.

Foto fra Google

Slægtsforskning
Grethe Langesøe Wich tilbyder hjælp til slægtsforskning. Hun vil være til rådighed efter aftale. Er du interesseret, skal du blot ringe til Grethe på telefon 55 37 41 20

Denne tromme er jo en del af det fælles arvegods, vi har her i den stolte, gamle kongeby, og den fortjener en passende placering, når tiden kommer.

Har man nogle forslag blandt foreningens medlemmer, så sig frem!

Her ser vi den originale tromme i nærbillede

Kilder: Bent Bruno Hansen, Folketællinger, Kirkebøger.

lille beværtning i Hotel Valdemars baggård ved navn "Bagslaget", som serverede mad og drikke til ansatte på hotellet og folk fra gaden.
N.P. Olsen havde i flere år arbejdet hos vognmand Kanstrup i Stege, hvor han havde lært vognmandsfaget (med heste naturligvis). Han flyttede i 1899 til Vordingborg. Navnet Kanstrup er jo velkendt i Vordingborg, hvor mange af Stege-vognmandens efterkommere har slået deres folder og dannet familie.
Grunden til at jeg nævner min morfars forbindelse med starten på Hotel Valdemar er, at hans barnebarn, H.C. jun., var den sidste til at forlade den brændende restauration på Hotel Valdemar den skæbnesvangre aften den 11. januar 1961. Mere herom senere.

”Yellow Ham Swingers” underholder - der var festlige aftener på Hotel Valdemar

Da Hotel Valdemar blev bygget omkring århundredeskiftet, var der endnu ikke et vandværk i Vordingborg, men hotelejer Mathisen forsynede sit hotel med eget vandværk fra en dyb boring under hotellet. For at skaffe rindende vand til hele bygningen installerede man en stor vandbeholder helt oppe under taget, og Hotel Valdemar kunne så reklamere med værelser med varmt og koldt vand samt toiletter på alle værelser. En virkelig bedrift på den tid.

Det var så skæbnens ironi, at på selve brandaftenen kunne to spejdere, Niels Ole Kajhøj og undertegnede H.C., ikke skaffe vand nok fra køkkenkælderen til at fylde to spande og komme hurtigt op ad den meget smalle køkkentrappe, således at vi kunne have slukket ilden, som på dette tidspunkt kun havde fat i en papirkurv og lidt af portierlogen. Herefter gik det hele fantastisk hurtigt, og branden udviklede sig på nogle få sekunder til et rasende inferno.

Hotel Valdemar havde som tidligere nævnt en rigtig teatersal med et godt scenerum med plads til kulisser og omklædning bag scenen samt plads til mange mennesker i teatersalen, som via en mindre sal stod i forbindelse med hotellets restauration, så når der var fester og anden kalas var der et leben i hele hotellets stueetage.

Hotellet lagde i 1930'erne lokaler til forskellige danseskoler og revyarrangementer, og efter krigen blev teatersalen flittigt brugt til mange forestillinger arrangeret af bl.a. Vordingborg Husmoderforening, og så var der selvfølgelig alle de gode spejderfester i 50'erne.

Hvert år arrangerede Kong Volmers Trop nogle ganske underholdende spejderfester i januar måned, hvor det alligevel ikke var til at sove i telt ude i naturen. Til disse arrangementer var hele troppen involveret lige fra ulveunger til de store spejdere. Her har mangt et stort skuespillertalent optrådt til stor morskab for både de deltagende og tilskuerne.

Mangt et show er gået over scenen på Hotel Valdemar, og et af de mere fantasifulde optrin blev døbt " The Yellow Ham Swingers", som var et rigtigt can-can-nummer opført af de store spejdere. På billedet ses fra venstre: Buller, Kontantforretningen, Claus Gerløv, tandlæge Mørch, Søren Mortensen "Sønne", hvis far var officer på kasernen, Otto Fagerlund, Sygehuset, H.C., Vordingborg Avis, Claus Jensen, Sparekassen SDS, Jens Viggo Larsen, boghandler, samt Viggo Larsen og Hans Ole Erichsen, "Olle", revisor Erichsen.

Disse spejderfester var virkelige tilløbsstykker, som kunne samle flere hundrede mennesker, og et år var tilstrømningen så stor, at brandvæsenet måtte lukke dørene. Efter optræden var der en stor indmarch, og så fortsatte dansen til René Christoffersens store orkester. Jo, der var stil over disse spejderfester, som samlede alle spejdere, både piger og drenge, fra hele Sydsjælland og Møn.
Hele Christoffersen-familien har i flere generationer forsynet Vordingborg med musik.

Peter Christian Olsen blev ny trommeslager under navnet Tromme-Mads 2. Han var født den 25. januar 1884.

Så vidt ses fik han aldrig lært et håndværk, men gik til hånde forskellige steder i byen. Han var i en del år medhjælper hos Fischer, der ved Baistræde havde jernstøberi og maskinfabrik.

Et andet job var som medhjælper ved de auktioner, der sædvanligvis blev afholdt på Keis Hotel i festsalen. Der flyttede han rundt på tingene, der skulle under hammeren og sørgede for, at auktionarius hele tiden havde noget at sælge. En god og myndig medhjælper i mange år for den legendariske auktionarius Jensen.

Bent Bruno Hansen med trommen

Men han havde jo også et job på gaden. Jeg husker ham i begyndelsen af 1930-erne, når han kom gennem byen og gav beskeder om diverse arrangementer og møder.

Vi børn var faktisk lidt bange for ham, idet han så både bøs og arrig ud. Han holdt efter sigende trediverne ud som trommeslager og fik ikke nogen efterfølger.

Han boede nogle år på Bygvænget 11 på Ore med sin familie og flyttede derefter ud til et hus midt i kolonihaverne syd for Kastrup Præstegård langs banelinien.

En dattersøn til Tromme-Mads 2 er Bent Bruno Hansen, som stadig bor i byen. Han har den originale, gamle tromme hængende på væggen. Kun et nyt skind har den fået, men er ellers fuldt funktionsdygtig.

Bruno har ingen arvinger, så hvad bliver der af trommen, når han ikke kan mere.

Tromme-Mads

Viggo Jacobi Zuschlag

Informationsmængden er jo i de sidste årtier steget kolossalt, og ved hjælp af de elektroniske hjælpemidler er bunker af information overført fra den ene til den anden part. I helt gammel tid kunne man varsle befolkningen om krig og ufred ved at tænde bål på højene og derefter sende mundtlig besked med en rytter eller en løber til rette vedkommende.

Også i Vordingborg har vi haft behov for meddelelser fra myndigheder og lignende til borgerskabet, og her er det, at vi træffer Tromme-Mads.

Det begynder med skomager Mads Olsen, som kom til Vordingborg i 1871 og blev skomagersvend hos en mester i byen. Han nedsatte sig senere selv som skomagermester på Glambæksvej og havde god næring her. Han var gift med Karen Marie Andersen, med hvem han fik tre børn. Han havde nok at gøre til daglig, men blev ikke 100 % ved sin læst.

Han traf formodentligt en aftale med de daværende kommunale myndigheder omkring år 1900 angående et bijob som trommeinformator. Han blev bevilget en kommunal tromme med lædertøj og stikker og begyndte så sin virksomhed som meddeler på gader og veje i Vordingborg. Han blev naturligvis snart kaldt Tromme-Mads og blev hurtigt en kendt og agtet person i gadebilledet. Hans hus på Glambæksvej blev kaldt Trommehuset. I 1928 måtte han holde med sin tromning, men en søn tog over.

Det var netop under forberedelserne til spejderfesten i 1961, at vi blev vidner til starten på den skæbnesvangre brand på Hotel Valdemar. Hele Kong Volmers tropsråd var forsamlet i Marinestuen for at lægge sidste hånd på forberedelserne til lørdagens spejderfest. Tropsrådet bestod af en række forældre, som sørgede for et godt bagland til ulveunger og spejdere og hjalp til med det praktiske i det daglige spejderarbejde. I gamle dage hed spejderne fra Det Danske Spejderkorps i Vordingborg Kong Wolmers Trop, og derfor havde man et tropsråd og en tropsfører og nogle tropsassistenter. Ordet ”trop” har den politiske korrekthed nu omdøbt til ”gruppe”, så nu er spejderne blevet

Brølende flammer stod ud af vinduerne, og rednings- og slukningsarbejdet var vanskeligt

mere "stuerene" - forstå det hvem der kan. Tilstede ved dette møde var også tropsfører Niels Ole Kajhøj, i daglig tale kaldt "Sole", og undertegnede som tropsassistent.

Da mødet var ved at være slut lidt over 9, lød pludselig råbet "BRAND" ude fra restaurationen, og vi kiggede alle på hinanden - sådan nærmest forundrede. Else Nath, som var leder af ulveungerne, sad nærmest døren ind til restaurationen. Hun rejste sig stille og kiggede ind i restaurationen og satte derefter i et enormt spring ud af døren. Alle vi andre, som kendte Else som en rolig og afbalanceret person, blev pludselig klar over, at der var noget helt galt.

Vi forlod alle hurtigt Marinestuen og kunne nu se, at der var flammer henne ved portierlogen, som kom nede fra en papirkurv under disken. Tjener Mathi-

sen gjorde nogle voldsomme fagter og prøvede forgæves at vifte flammerne ud. ”Sole” og jeg skyndte os begge to ned i køkkenet, som lå i kælderen, og fandt her to gulvspande, som vi prøvede at få fyldt så meget som muligt med vand, hvorefter vi skyndte os op ad den smalle køkkentrappe, blot for at konstatere, at nu havde ilden fået fat i den lakerede trætrappe op til værelserne, som befandt sig lige over portierlogen.

Jeg skyndte mig tilbage til Marinestuen for at redde mine notater til spejderfesten, og på vej ud af restaurationen oplevede jeg, at dennes flotte glaslofter begyndte at springe i småstykker på grund af varmen. Det regnede med glasskår ned over mit hoved. Direktør fru Vera Nielsen havde sekunder før siddet i restaurationen og gjort dagens omsætning op, og jeg fik senere at vide, at jeg var passeret forbi et større pengebeløb, som lå på et af bordene. Det hele gik så sindssygt hurtigt, at flammerne allerede nu var på vej op ad de gamle, lakerede trætrapper, røgen spredte sig på gangene ovenpå, og der var nu gæster, som hang ud af vinduerne og råbte om hjælp.

Fra mine unge "legeår" på Kirketorvet var jeg godt kendt med samtlige haver og gårde fra Færgegårdsvej til Kirketorvet. Vi havde sågar en øvelse, som handlede om, hvem der kunne komme hurtigst fra Kirkestræde til Torvestræde over tagene. Steen Friis havde den hurtigste tid. Så fra gammel tid vidste jeg, at der nede i gården bagved brandstationen på Kirketorvet stod en gammel skydestige på to store hjul, som var i stand til at nå 2. sal. ”Sole” og jeg og et par andre personer skubbede denne store træstige op ad Kirketorvet og Kirkestræde og begyndte at hejse stigen op til de skræmte gæster.

Da vi kom om på Kirketorvet, var der endnu ikke noget at se til Nielsen, som passede brandstationen og altid kørte brandbilerne ud på Kirketorvet, så de var klar, når det frivillige brandmandskab nåede frem. Fra gammel tid, når vi legede på Algade, var vi altid klar over, at der var brandalarm, når en bestemt brandmand, som arbejdede på garveriet, kom kørende ned ad Algade på sin cykel i den forkerte side af gaden. Men denne gang var vi de første til at hente en brandstige og redde folk ud fra hotelværelserne. Takket være denne hurtige indsats kostede branden ingen menneskeliv, og ingen forsøgte at springe ud af vinduerne. Da brandvæsenet kort tid efter ankom, fik man hurtigt sat den helt store stige op til kvistværelserne, og en af de kvindelige ansatte fra hotellet klamrede sig så voldsomt til den reddende brandmand, at hun nær havde kvalt ham.

Vi kan som en nærliggende mulighed afsluttende gætte på, at Mads Nielsen omkring 1888/89 er rejst alene til Amerika - formodentlig for at ”sondere terrænet” og skaffe sig arbejde, inden kone og barn fulgte efter. Og så er der sket det, som ikke måtte ske: Mads har mødt en spændende, ung pige, er blevet vildt forelsket og har pludselig slet intet ønske om at blive forenet med sin kone og sit barn. Han har tværtimod til Maries store fortrydelse givet udtryk for et ønske om skilsmisse.
At dette har gjort Marie ulykkelig og vred, levner indholdet af hendes breve ingen tvivl om.

Marie levede en noget omtumlet tilværelse. Født i Nordvestsjælland, gift i Vestjylland, jordemoder i Nyråd. Vi ved, at hun sidenhen flyttede til Fuglede i Vestsjælland.

Sluttelig må hun være flyttet til Strib på Vestfyn, hvor hun muligvis boede hos sin datter, Ane. Og her i Strib døde Marie Nielsine Nielsen født Hooge den 30. marts 1951. Hun blev begravet på kirkegården i Store Fuglede den 3. april 1951.

I hendes dødsanmeldelse i Fuglede kirkebog står: ”Var tidligere gift med gårdejer Mads Aagaard Nielsen Ronnum i Skarrild sogn. Sidste fælles bopæl var dér. 89 år gammel.”

I et tredje brev, som er skrevet direkte til Mads, læser hun ham teksten om pligter overfor barn og hustru og beskylder ham for at leve et usædeligt liv omgivet af skøger, men dette anfægter åbenbart ikke hendes mand.
I et noget senere brev til broderen Frederik Ludvig fra 1898 - skilsmissen trækker tilsyneladende ud - bliver denne belært om sine pligter overfor søsteren. Såfremt han ikke videregiver et indlagt brev til Mads og på denne måde hjælper hende, så kender Marie en jordemoder i Chicago, hvis datter er veninde med Maries datter, Ane, som nok skal ……. !!
Marie skriver imidlertid, at hun allerhelst vil have, at problemerne med skilsmissen ikke bliver kendt udenfor familiekredsen.
Udover disse mere dramatiske breve, findes der et fra 1903 fra Maries far til sønnen, Frederik Ludvig, hvor faderen nævner diverse familiemedlem-

Jordemoderhuset i Nyråd er bygget i 1880. - Her boede Marie Nielsen fra sidst i 1880'erne til senest 1901. Efter hende flyttede endnu en jordemoder ind, Anna Sofie Jacobsen; hun havde sin mand samt fire børn med

mer og sine finansielle, arveretslige dispositioner, samt endnu et fra Marie fra 1916, hvoraf det fremgår, at hun nu bor i Store Fuglede ved Gørlev.

Hotelejer Mathisen havde indrettet forretninger og lejligheder i hele vestfløjen af hotellet, og på den modsatte side af den store port var der i stueetagen og kælderen en manufakturhandel, nemlig Kontantforretningen, og Urmager L.A. Nielsens forretning. På førstesalen havde tandlægerne Gerda og Uffe Jørgensen både bolig og klinik.

På andensalen boede Vordingborgs daværende politimester, Kaas Pedersen. Jeg vidste, at politimesteren ejede mange dyre malerier og æg-

Det gamle Hotel Valdemar udbrændte ved branden den 11. januar 1961

te tæpper. Jeg er født og opvokset i Algade 78 som genbo til Hotel Valdemar, så jeg var godt kendt med kvarteret og alle beboerne.

Tandlæge Jørgensens ene datter, Birgitte, befandt sig på sit kvistværelse, da branden brød ud, og da den store bygning ikke var brandsektioneret i tagetagen, bredte branden sig hurtigt til kvistetagen ovenpå lejlighederne. Den pige, som nær havde kvalt den reddende brandmand, var blevet på sit værelse, da hun kunne mærke røgen. Birgitte derimod fortalte mig, at hun stort set var rullet ned ad alle trapperne og på den måde havde undgået flammerne, men hun måtte bagefter behandles for røgforgiftning.

Der blev pøset store mængder vand på den østlige ende af bygningen, hvor ilden kun havde fået fat i tagetagen. Dette vand begyndte at sive ned igennem bygningen og forvoldte store skader. Jeg kom til at tænke på politimesterens dyre malerier, så jeg løb over i Algade 78 og hentede min fars hjemmeværnsgasmaske, som senere viste sig slet ikke at være beregnet til røg. Derefter løb jeg op ad køkkentrappen til Kaas Petersens lejlighed for at prøve at redde nogle af de dyre malerier. Politimesteren var nemlig ikke hjemme den aften, branden brød ud. På vej op ad trapperne mødte jeg O.B. Larsen (overbetjent P.H. Larsen), som forbavset spurgte mig, hvad jeg dog lavede dér. Jeg fortalte ham om mit ærinde, og det eneste O.B. svarede var: "Godt, Hans Christian, fortsæt ".

Inde i lejligheden samlede jeg alle familiens malerier sammen inde i soveværelset på dobbeltsengen og dækkede dem til med politimesterens ægte tæpper. Dette reddede malerierne fra at blive ødelagt af vand, og jeg blev senere belønnet af familiens forsikringsselskab, da det sparede selskabet for en større erstatning.

Bygningen Algade 78, hvor jeg boede overfor ovenpå Vordingborg Avis, blev natten igennem overdænget med vand på grund af de store mængder gnister fra branden, som regnede ned over de gamle bygninger, men heldigvis skete der ingen skade eller antændelse her. Senere på natten, da det meste var overstået, og jeg vendte næsen hjemefter, måtte vi have besøg af Doktor Clausen omme fra Kirketorvet, så jeg kunne få en indsprøjtning mod røgforgiftning.

Alle de flotte pressefotos fra branden blev taget af Steen Friis, som arbejdede for fru Inger Andersen i Polyfoto. Filmene blev i hast fremkaldt nede i Polyfoto og sendt med taxa til København, så de dagen efter kunne vises på forsiderne af alle de store dagblade.

Et par dage efter, da skaderne på hotellet var blevet besigtiget, viste det sig, at en af de store gesimser var i fare for at styrte ned på den afspærrede Algade, hvorfor min læremester, tømrermester Laurits Madsen, fik til opgave at bygge et solidt stillads op under gesimsen. På den måde var jeg også med til at sikre de sørgelige rester af Vordingborgs stolte Hotel Valdemar, som mødte sin skæbne en mørk januarnat 1961.

Jordemoder i Nyråd – en kvindeskæbne

Grethe Langesøe Wich

I juli 2013 fik jeg af arkivaren på Vordingborg Lokalarkiv overdraget en konvolut, som var sendt til arkivet fra Holland. Konvolutten indeholdt nogle gamle breve skrevet sidst i 1800-tallet og først i 1900-tallet. Alle brevene bortset fra et er afsendt af en Marie Nielsen, Nyråd.

Jeg kiggede i folketællingslisterne fra Nyråd og fandt i listen for 1890 Marie Nielsine Nielsen født i Raklev i Nordvestsjælland sammen med hendes to døtre, Ane på 5 år og Mette Marie på 3. Begge døtrene er født i Skarrild i Vestjylland. Ifølge folketællingslisten var Marie Nielsen jordemoder i Nyråd.

Jeg forskede videre, og lidt efter lidt tonede en historie frem. - Marie blev født i Nyrup ved Raklev i 1862 som datter af gårdmand Frederik Gustav Adolf Hooge. Hun giftede sig 1884 med en gårdejer fra Skarrild ved navn Mads Aagaard Nielsen Ronnum. På vielsestidspunktet var Mads 27 år og Marie 22. På gården i Skarrild fødtes i ægteskabets første år de to døtre, Ane i 1885 og Mette Marie i 1887.

Nu sker der imidlertid dramatiske ting i forholdet mellem Mads og Marie: Mads forlader sin familie og drager til Amerika. Nøjagtig hvorfor får vi aldrig opklaret, men vi kan jo vælge mellem et antal alment kendte forklaringer.

Og her er vi så nået frem til de tidligere omtalte breve sendt til arkivet fra Holland, Hvad står der i disse breve?

Et brev fra 14. oktober 1896 har Marie sendt til sin bror, Ludvig Frederik Hooge, som var læge i Chicago. Marie fortæller, at hendes mand, Mads, ønsker skilsmisse. Det gør Marie i hvert fald ikke. Hun skriver en masse om pligter både vedrørende manden og broderen, idet hun ønsker, at Ludvig skal få Mads til at forstå det forkerte i at svigte kone og barn (Mette Marie var død af skarlagensfeber i 1890, så kun Ane er tilbage).

Af et andet brev til broderen også fra 1894 fremgår det, at Mads har indgivet ansøgning om skilsmisse, da han agter at indgå i et nyt ægteskab. Det synes som om, Marie er indstillet på at give efter for Mads' ønske, idet hun beder om mest mulig hemmeligholdelse af skilsmissen.

strømsbroens indvielse. Det var en smuk placering, centralt nær banen og en befærdet vej og passeret hver dag af masser af studerende på vej til og fra gymnasium og seminarium. Mange studenter har efter veloverstået eksamen danset glædesdans om Eos og indimellem også dyppet næsen i vandet.

Statuen blev til manges fortrydelse fjernet i 2010 i forbindelse med ombygning af Jernbanepladsen. Den blev gemt på oplagspladsen i Bakkebølle til bedre tider, men mange af byens borgere efterlyste den og savnede den. I 2012 udskrev kommunen en konkurrence om den planlagte genopstilling af skulpturen, og valget faldt på hjørnet af Nyrådsvej og Solbakkevej. Her blev den opstillet i sommeren 2013 under megen lokal opmærksomhed. Og alle håber, at Eos nu kan få lov at stå i fred. Tag et look på hende ved lejlighed og glæd dig over den æstetiske nydelse, hun repræsenterer.

Kilder: Lokalarkivet i Vordingborg. Henriette Quistgaard. Google. Sjællandske. Stamtavler fra slægten. Kirkebøger. Kommunale efterretninger. Kunstindeks Danmark & Weilbachs kunstnerleksikon. Årbog 1963 fra Historisk Samfund For Præstø Amt. Sydsjællands Tidende.

Harald Quistgaard og Eos

Viggo Jacobi Zuschlag.

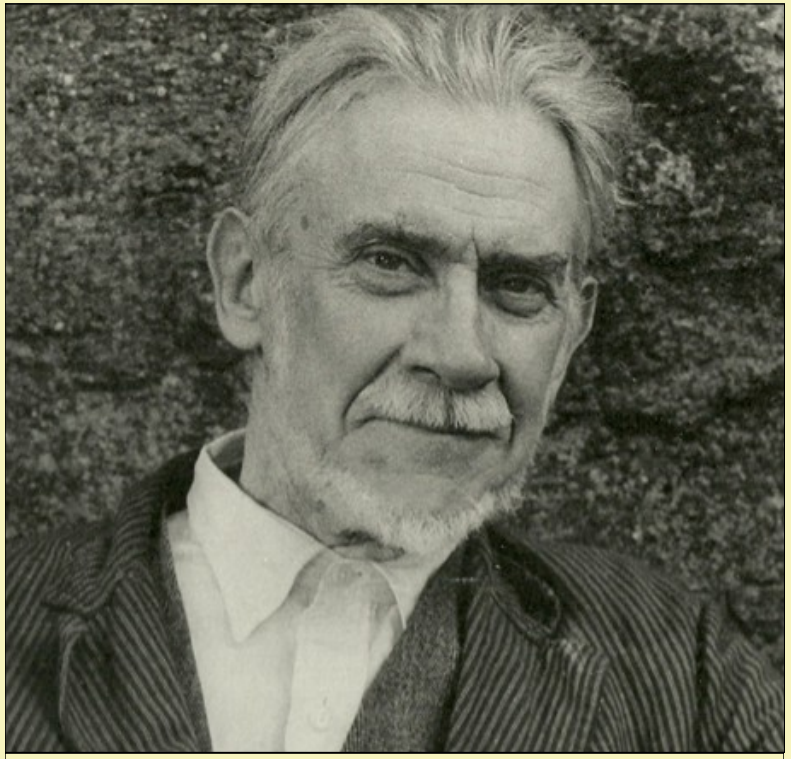

Harald Quistgaard som 80-årig. (foto fra familiealbum)

Harald Erik Einar Rehling-Quistgaard. Faderen var hofjægermester og fideicommisbesidder Harald Herman Rehling-Qvistgaard, moderen Thora Marie Louise Neergaard.
Quistgaardnavnet stammer oprindelig fra rytter- og fæstebonde i Veirum sogn, Hjerm Herred, Ringkøbing Amt, Peder Andersen, født i sognet i 1648 på gården Sønder Qvistgaard. Han tog senere navn efter gården, således Peder Andersen Qvistgaard. Fra ham og hans kone, Maren Nielsdatter, med hvem han fik 6 sønner (ingen døtre kendes), nedstammer næsten alle, der bærer navnet.
Gården var krongods, hvorfor Peder måtte betale skatter og afgifter til kronen. Rytterbonde betød, at han var forpligtet til, i stedet for at yde

skatter og afgifter, at stille selv eller hyre en anden til krigstjeneste ved ryttertiet. Denne efterhånden meget store slægt er grundigt beskrevet af kyndige forskere i stamtavler, og den giver et billede af en familie af landmænd, kunstnere, præster, officerer og driftige borgere i det hele taget.

Én af disse var så Harald, der voksede op i et finere kulturmiljø med en far, som havde været officer i Livgarden, havde lært landbrug, skrev artikler, var ivrig slægtsforsker og selvfølgelig også jæger. Denne dannelse prægede Harald hele livet og gjorde ham til perfektionist. Han gik på teknisk skole i Randers 1904-05, var i stenhuggerlære 1906-08 (blev udlært svend), studerede på Kunstakademiet under Bissen og Årslev 1906-09 og foretog adskillige dannelsesrejser til Finland, England, Paris, Tyskland, Østrig og Italien. Et atelier skaffede han sig i København, og efterhånden blev han meget kendt som kunstner med adskillige udstillinger af malerier, skulpturer og anden kunst. Han blev bemærket og honoreret med udmærkelser og stipendier fra f.eks. Statens Kunstfond, dronning Aleksandra, Raben-Levetzau og mange flere.

I 1918 blev han gift med Lili Ester Berg født i 1890, men ægteskabet holdt ikke, og de blev skilt i 1934. Harald havde i 1918 kvittet Rehlingnavnet, der var kommet ind i familien med Martha Rehling gift i 1764 med Morten Iversen Qvistgaard.
Haralds far købte i 1923 Hulemosegården i Nyråd med sø, møller og stuehus. Her begyndte Harald også sin tilværelse i Nyråd ved besøg hos faderen. Han købte en ejendom beliggende helt nede ved stranden på Strandgårdsvej kaldet Orrumhave og indrettede også her et atelier. Han blev en kendt mand i "byen". Efter skilsmissen lærte han en kvinde ved navn Nina Millerup at kende, og hun var i mange år hans muse og model. I Nyråd lærte han hos den lokale smed at svejse og arbejde med metal, så han blev med et moderne udtryk integreret i Nyråd og dermed også i Vordingborg. Hans bekendtskabskreds i

kunstnerlaget var stor, men han var dog også en kær kunde hos den lokale købmand.

Efter et righoldigt og produktivt liv døde han på Rigshospitalet 9.2.1979, 92 år gammel. Han blev gravlagt i familiegravstedet i Gimlinge mellem Næstved og Slagelse. Det er for evigt sikret familien, og flere medlemmer er begravet eller bisat her.

Morgenrødens Gudinde Eos

Han efterlod sig tre sønner, hvoraf den ene, Jens Harald Quistgaard (1919-2008) blev en meget kendt designer, særlig på det amerikanske marked. Også han var bosat på Strandgårdsvej i Bakkebølle ved Nyråd og har efterladt sig et meget smukt hjem for familien, der stadig bor på gården.

Den græske gudeverden rummer mange myter. En af dem fortæller om Titanerne, som gifter sig indbyrdes og får børn deriblandt Eos, morgengryets gudinde. Denne smukke pige blev forelsket i den jordiske prins, Tithonos, og førte ham til sit palads. Hun bad Zeus om at give prinsen udødelighed, men glemte at bede om evig ungdom. Tithonos ældedes og skrumpede ind, mens hun stadig blev skønnere og skønnere for hver dag. Hun gemte ham i soveværelset, hvorfra hans smukke cikadestemme kunne høres døgnet rundt. Om morgenen, når hun havde sat sit hår, besteg hun sin stridsvogn for at bringe dagslys til menneskene. Hun blev mor til vinden, aften- og morgenstjernen og er afbilledet i adskillige kunstværker verden over.

Således blev også Harald betaget af Eos, og i 1918 lavede han et forstudie til den senere skulptur. I 1918 blev den støbt i gips og i 1934 i bronze. Et sponsorat fra Carlsbergfondet, Vordingborg Kommune og Vordingborg Turistforening gjorde det muligt at erhverve kunstværket, som blev opsat på den nyrestaurerede Jernbaneplads i 1937 i forbindelse med Stor-